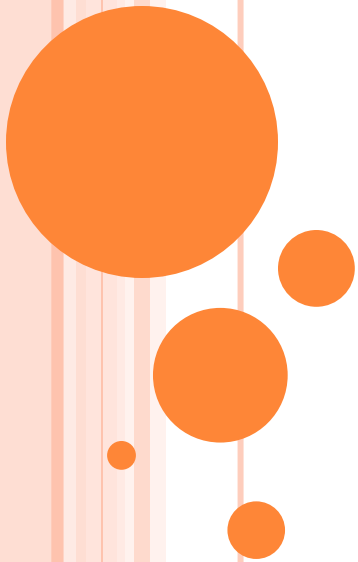

SYNDRÓM CAN

**19. november – Svetový deň prevencie
týrania a zneužívania detí**

„Keby každé dieťa žilo v šťastnej rodine.“

CAN-CHILD ABUSE AND NEGLECT

- syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa
- podľa definície sa za týranie, zneužívanie a zanedbávanie dieťaťa považuje akékoľvek nenáhodné, vedomé (prípadne i nevedomé) konanie rodiča alebo inej osoby voči dieťaťu, ktoré je v danej spoločnosti neprijateľné alebo odmietané a ktoré **poškodzuje telesný, duševný i spoločenský stav a vývoj dieťaťa**, prípadne spôsobí i jeho smrť (Dunovský a kol, 1995).

- Väčšina foriem syndrómu CAN sa viaže na **rodinné prostredie** – čím sa neguje základná bezpečnosť dieťaťa a úloha najbližších ho chrániť.
- Dieťa je na svojich rodičoch citovo závislé, odkázané na ich starostlivosť ⇒ *PRETO* sa deti boja sa stratiť aj svoju nefunkčnú rodinu, napriek tomu, že je zdrojom ich utrpenia
- Zdôverenie sa prichádza často až v staršom veku

RIZIKOVÉ FAKTORY RODINY

- nízka sociálna a ekonomická úroveň rodiny,
- nezamestnanosť,
- stiesnený životný priestor,
- spoločenská izolácia,
- sklamanie z vlastnej neúspešnosti,
- fyzické a psychické vyčerpanie spôsobené chronicitou ochorenia a ďalšie.

V RÁMCI SYNDRÓMU CAN ROZLIŠUJEME:

1. TÝRANIE

- *Fyzické týranie*
- *Psychické týranie*

2. SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE

3. ZANEDBÁVANIE

TELESNÉ TÝRANIE

- **aktívne:** tržné rany, krvácanie, otrava, bitie, zlomeniny, pomliaždeniny, smrť
- **pasívne:** hlad, nevhodné bývanie, ošatenie, výchova, nevhodná zdravotná starostlivosť

Identifikačné znaky: časté modriny, ohraničené lysiny po vytrhávaní vlasov, natrhnutý ušný lalôčik, kožné rany, škrabance, popáleniny od cigariet..

DUŠEVNÉ SYMPTÓMY TELESNÉHO TÝRANIA

- ***vyplašené reakcie***, neistota, úzkosť v istých situáciách,
- dieťa je obozretné voči dospelým, pri nečakaných dotykoch sa ***krčí alebo myká***, malé deti nenadväzujú očný kontakt,
- sklony k sebatrýzneniu,
- ***agresivita*** voči rovesníkom, šikanovanie,
- dieťa je nadmerne poddajné a veľmi sa ***usiluje zapáčiť sa***,
- k nápadným zmenám v správaní patrí ***neochota vyzliekať sa*** pred spolužiakmi na telocviku, ***nápadne skoré príchody a neskoré odchody do a zo školy*** – teda strach ísť domov, strach z lekárskej prehliadky, úteky z domu.

PSYCHICKÉ TÝRANIE

- **aktívne:** nadávky, posmech, stres, strašenie, verbálna agresia, ponižovanie
- **pasívne:** málo podnetov, sociálna izolácia, nezáujem, nedostatok lásky

Identifikačné znaky: plačlivosť, hnev, agresivita, zvýšená úzkosť, strach, smútok, apatia, depresia, znížené sebavedomie, poruchy správania

KAŽDODENNÉ FORMY PSYCH.TÝRANIA

- frekventované nadávky a krik,
- ponižovanie,
- zosmiešňovanie a opovrhovanie,
- terorizovanie, vyhrážky a iné spôsoby zámerného vzbudzovania strachu u dieťaťa,
- citové vydieranie („keď nebudeš poslúchať, dostaneš ma do hrobu“),
- porovnávanie s úspešnejším súrodencom, („on by to rozhodne zvládol lepšie“),
- neprimerané zaťažovanie dieťaťa povinnosťami v domácnosti alebo starostlivosťou o mladších súrodencov,
- požiadavka nereálnych výkonov v škole, v športe alebo v iných koníčkoch,
- násilná izolácia a neadekvátne oddelenie dieťaťa od rovesníkov alebo iných osôb.

SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE

- **aktívne:** sexuálne hry, pohlavné zneužitie, ohmatávanie, incest, znásilnenie
- **neaktívne:** exhibícia, pornografia, účasť na sexuálnych hrách dospelých

Identifikačné znaky telesné (nešpecifické):
bolesti brucha, pomočovanie, poruchy príjmu potravy

Identifikačné znaky v oblasti správania:
zhoršenie prospechu, náhly odpor k určitému človeku, činnosti či miestu, strata záujmu, agresívne správanie, ulpievavé správanie..

ZANEDBÁVANIE

Niektoré z foriem zanedbávania:

- neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa,
- nedostatočná a nepravidelná strava,
- slabá alebo žiadna hygiena,
- nedostatočná čistota a kvalita ošatenia, aj vzhľadom na počasie
- ponechávanie najmä malých detí bez adekvátneho dozoru,
- nedostatočná lekárska starostlivosť, zanedbávanie prevencie,
- časté absencie v škole.

TYPOLÓGIA RIZIKOVÝCH ŽIAKOV

- Agresívne dieťa
- Tzv.šoumen
- Neposlušné dieťa
- Dieťa, kt.klame, podvádza
- Dieťa, kt.sa nikomu „nepáči“
- Zanedbané – po telesnej stránke
- Nepočúvajúce dieťa
- Dieťa s nedostatkom starostlivosti (špinavé pomôcky..)
- Dieťa náchylné na úrazy
- Ustráchané dieťa
- Plaché dieťa
- Duchom neprítomné dieťa
- Emočne nestabilné dieťa
- Slabo prospievajúce dieťa

ZNAKY, PODĽA KTORÝCH SPOZNÁME SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANÉ DETI – DETI DO 5 ROKOV:

- nemajú pocit istoty a s nápadným strachom „*visia*” na *rodičoch*
- v prítomnosti konkrétnej osoby (zneužívateľa) prejavujú mimoriadne *silný strach* (vo viac ako 90% prípadoch je to známy človek alebo príbuzný, v takmer 50% vlastný rodič)
- dieťa hystericky kričí pri prebaľovaní, príp. pri vyzliekaní spodného prádla
- v okolí genitálií je možné pozorovať niektoré fyzické znaky, bolesti alebo zápaly v oblasti análnej alebo genitálnej
- regres ako obranný mechanizmus
- sexuálne správanie neúmerne veku
- neprítomný pohľad, nešťastný výraz, smutná nálada, agresivita, utiahnutosť

- problémy s jedením, chronické zobúdzanie sa so zlými snami, ***pomočovanie***
- pri hre s bábikami alebo inými deťmi príliš zasvätené ***napodobňuje sexuálne správanie***, kreslenie pohlavných orgánov
- neslušné slová a frázy, ktoré sa dieťa pravdepodobne naučilo od zneužívateľa - nezodpovedajú „bežným“ detským nadávkam a frázam
- dieťa ***o sebe hovorí, že je zlé a nanič***

ZNAKY, PODĽA KTORÝCH SPOZNÁME SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANÉ DETI – DETI OD 5 DO 12 ROKOV:

- naznačujú, že poznajú, alebo majú určité ***tajomstvá***, ktoré však nemôžu nikomu prezradiť
- hovoria o akomsi ***probléme svojho kamaráta***
- začínajú klamať, kraďnúť, nadávať s cieľom ***upútať na seba pozornosť***
- majú desivé sny, môžu sa pomočovať
- neochotne sa vyzliekajú pred telocvikom
- sexuálna aktivita je neprimeraná ich veku, kreslia sexuálne inšpirované obrázky - môžu znázorňovať aj akt zneužitia, pokúšajú sa sexuálne zneužiť ďalšie deti

- trpia infekciami močových ciest, krvácaním alebo zvýšenou citlivosťou v genitálnej alebo análnej oblasti
- majú problémy s jedením - nechutenstvo alebo prejedanie
- depresie - až pokusy o samovraždu, úteky z domova
- majú o sebe zlú mienku, majú sklony k sebapoškodzovaniu
- regres - hrajú sa s hračkami, ktoré odložili, cmúľajú si palec
- vymýšľajú si výhovorky, aby nemuseli ísť domov
- hovoria o sebe, že nestoja za nič a nič z nich nebude

ZNAKY, PODĽA KTORÝCH SPOZNÁME SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANÉ DETI – DETI OD 13 ROKOV:

- (platia aj všetky predošlé)
- chronická depresia, sklony k samovražde
- drogy, nadmerné množstvo alkoholu
- trpia stratou pamäte
- majú obavy z konkrétnych ľudí
- výrazne preberajú rodičovskú úlohu - starajú sa v domácnosti o všetkých a o všetko, len nie o seba
- chronicky trpia nočnou morou, boja sa tmy
- sú neschopné sa sústrediť
- rozprávajú o svojich známych, ktorých kedysi niekto zneužil
- izolujú sa od ostatných detí
- prudké výbuchy hnevu
- pocity viny

MOŽNOSTI PÔSOBENIA PEDAGÓGA - PREČO JE DÔLEŽITÝ?

PEDAGÓG:

- často trávi s deťmi viac času ako ich rodičia
- je ten, kto často najlepšie pozná dieťa, dokáže zaregistrovať zmeny v jeho správaní
- zvyčajne je s ním v kontakte aj niekoľko rokov, môže porovnávať správanie
- má možnosť všimnúť si drobné ale aj závažné poranenia, ktoré môžu naznačovať, že dochádza k násiliu páchanom na dieťaťi
- jednou z najčastejších osôb, ktorej sa dieťa zdôverí, je práve pedagóg.

AKO BY MAL ZAREAGOVAŤ PEDAGÓG AK MÁ PODOZRENIE NA SYNDRÓM CAN A DIEŤA SA MU ZDÔVERÍ ?

Zdôveriť sa pedagógovi o svojom týraní, zneužívaní či zanedbávaní vyžaduje od dieťaťa značnú dávku odvahy, pretože si uvedomuje, že „žaluje“ na niekoho, kto má vyššiu moc a autoritu než ono samé.

POKIAL SA DIEŤA PEDAGÓGOVI ZDÔVERÍ PREDOVŠETKÝM BY MAL :

- zostať **pokojný**, prístupný, citlivý, vnímavý;
- dieťa starostlivo bez prerušovania **vypočuť**;
- kontrolovať svoje **neverbálne** prejavy (aby napr. neveriacky nekrútil hlavou a nedával tak dieťaťu signál, že mu neverí). Dieťa by sa mohlo utvrdiť v tom, že všetko je jeho vina a že mu nikto neuverí;
- dať dieťaťu najavo, že ho berie **vážne**, neznevažovať jeho výpoveď a príliš do detailov sa ho nevypytovať;

- ***zaznamenať*** si čo najpodrobnejšie, s čím sa mu dieťa zdôverilo a pomenovať okolnosti, ktoré dieťa opisovalo v jazyku, akým sa vyjadrovalo (napr. “ bozkával mi bombuľky, kázal mi, aby som sa hrala s jeho macíkom... a pod.);
- počas rozhovoru, v ktorom sa dieťa zdôverí so zanedbávaním, týraním či sexuálnym zneužívaním ***prejaviť mu uznanie*** nad jeho odvahou a uistiť ho, že urobilo správnu vec;
- neodkladne zabezpečiť ***lekárske ošetrovanie*** , ak ho dieťa potrebuje. Ochrana života dieťaťa je prvoradá. V takom prípade nemusí informovať najskôr rodičov, najdôležitejšie je okamžite vyhľadať lekársku pomoc;

- vyhľadať **profesionálnu pomoc**, či už lekársku, psychologickú, prípadne vyhľadať odborníkov na krízovú intervenciu. A to nielen pre dieťa ale aj pre seba, nakoľko riešenie situácie týraného , sexuálne zneužívaného dieťaťa je často veľmi frustrujúce;
- dieťa **pravdivo informovať**, sprevádzať ho celým procesom a *ubezpečiť ho, že to nie je jeho vina* , (pre dieťa je v tejto fáze dôležitá dôvera, istota a bezpečie);
- uistiť dieťa, že on **urobí všetko, čo je v jeho silách**, aby mu pomohol a vysvetliť mu primerane jeho veku a mentálnej úrovni postup, čo konkrétne urobí a aké to bude mať dôsledky.

POKIAL SA DIEŤA ZDÔVERÍ SVOJMU PEDAGÓGOVI, TEN BY SA MAL VYVAROVAŤ:

- vyzerat šokovane, znechutene nad tým, čo dieťa hovorí, ako dochádzalo k zanedbávaniu, týraniu, sex.zneužívaniu;
- pýtať sa dieťaťa na podrobnosti - nezískavať zbytočne viac informácií ako dieťa samé poskytne;
- poddávať sa špekuláciám - nerobiť unáhlené závery;
- zdržať sa na jednej strane negatívnych poznámok na údajného páchatela, na strane druhej ho neospravedlňovať, alebo inak situáciu zľahčovať;
- dávať dieťaťu sľuby typu: „*Nestrachuj sa všetko bude zasa v poriadku*“ alebo „*Nestrachuj sa , nikomu to nepoviem, bude to naše tajomstvo.*“ Tieto sľuby by pedagóg nemohol splniť a to by bolo opäť sklamanie pre dieťa, strata dôvery, čím by sa trauma u dieťaťa mohla prehľbovať.

- Ak sa dieťa *nezdôverí* a pritom *vykazuje viaceré známky zanedbávania , týrania*, môže pedagóg ***kontaktovať rodičov*** so zámerom napr., že dieťa vykazuje zhoršený prospech, únavu, zmenu v správaní, aby sa uistil ako budú rodičia reagovať.
- Pokiaľ sa aj po diskusii s rodičmi obavy pedagóga o bezpečnosť dieťaťa stupňujú, mal by ***prerokovať situáciu s riaditeľom školy a ďalším povereným pracovníkom školy***, ktorý má túto agendu v pôsobnosti (školský psychológ, špeciálny pedagóg). V prípade ich absencie je vhodné dieťa odporučiť na psychologické vyšetrenie do CPPPaP.

- Pokiaľ **rodič** (zák. zástupca) dieťaťa **odmietne** s dieťaťom navštíviť **psychológa CPPPaP** a pokiaľ pedagóg (tím pedagógov) pokladá situáciu dieťaťa aj po všetkých predchádzajúcich úkonoch a intervenciách za **neuspokojivú** a pre dieťa **ohrozujúcu**, príp. ak sa dieťa zdôverí so závažným sexuálnym zneužívaním, týraním, je *potrebné* aby bol o situácii dieťaťa **bezodkladne** informovaný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
- Pre postúpenie záležitosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately **nemusí pedagóg získať súhlas rodičov** (zákonných zástupcov).

PEDAGÓG BY MAL BYŤ PRIPRAVENÝ OZNÁMIŤ NIŽŠIE UVEDENÉ INFORMÁCIE:

- Meno, priezvisko, adresu školy, školského či predškolského zariadenia, telefónne číslo a pozíciu.
- Čo najviac podrobností o dieťati, vrátane jeho mena, dátumu narodenia, adresy, názvu školy, ktorú navštevuje, základné informácie o rodičoch.
- Čoho bol pedagóg svedkom, prípadne **čo dieťa povedalo**, pokiaľ možno vrátane príslušných dát a podrobností o aktuálnom stave dieťaťa.
- Aké **kroky** pedagóg už **urobil**.
- Prípud je možné nahlásiť telefonicky, písomne – emailom, aj anonymne.

Kde hľadať pomoc

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie

Ružová 91/1

05401 Levoča

tel. +421-53-4511968

e-mail: cppppple@mail.t-com.sk

Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch

<http://detstvobeznasilia.gov.sk/>

e-mail: detstvobeznasilia@employment.gov.sk

Linka detskej dôvery:

www.linkadeti.sk

Linka detskej istoty:

tel. 116 111 (nonstop)

Zakročiť v prípade zanedbávania, týrania,
sexuálneho zneužívania dieťaťa nie je
jednoduché.

**Jednou z najhorších vecí, ktorých sa môžeme
dopustiť, je *neurobiť nič*.**

